

Makale Künyesi (Araştırma): Koçak, M. (2023). Modern Karay edebiyatının öncü seslerinden 'Szymon Kobecki'. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 792-816.

<https://doi.org/10.32321/cutad.1275046>

MODERN KARAY EDEBİYATININ ÖNCÜ SESLERİNDEN 'SZYMON KOBECKI'

Murat KOÇAK¹

ÖZET

Trakay Karaylarından olan Szymon Kobecki, modern Karay edebiyatının özellikle şiir dünyasının eski ve yeni temaları başarılı bir şekilde harmanlayan öncü isimlerinden biridir. Kırım ve çevresinde 'mecuma'lar ile yoğrulan Karay edebiyatı Trakay ve Haliç-Lutsk bölgesinde inanç temelli temalarla gelişimini sürdürmüştür. Din ve inanç konularının hâkim olduğu Karay edebiyatına XIX. yüzyılın ortalarından itibaren özellikle dergi yayınlarının başlamasıyla günlük yaşamdan konular da dahil olmuş ve tarih bilinci, ana dil, millî benlik gibi temaların yanı sıra aşk, sevgi ve doğa da edebî türlerde işlenen önemli konular hâline gelmiştir. Bahsi geçen bu dönemde Karay edebiyatında sosyal unsurların da yer aldığı millî köklere bağlılık öne çıkarılarak Karay edebiyatı altın çağını yaşamıştır. "Szymon Kobecki"nin yukarıda bahsedilen dönemdeki şiirleri Karay edebiyatında ve kültüründe önemli izler bırakmış ve kendisi günümüzde de saygınlığını korumayı başarmıştır. Karay edebiyatında klasikleşen isimler arasında yer alan şiir çalışmaları yanında masal, tiyatro gibi birçok alanda da eser veren Kobecki'nin şiirlerinde tarihi arka planda millî köklere olan bağlılığın sözlere yansıdığı görülür. İnanç, kültür ve benlik üçgeninde harmanlanarak kaleme alınan şiirlerinde Kobecki Tanrı sevgisi, tanrının mucizeleri ve bunların maddî âleme yansıması, iyi ve doğru insanın nitelikleri, evlat sevgisi, zaman ve doğanın yaşam içerisindeki uyumu gibi konuları işlemiştir. Bu konuların yanında doğduğu toprak olan Trakay'a özlem ayrı bir yer tutmaktadır. Bu vatan hasreti ya bir doğal güzellikle ya da romantik geçişlerle kendini gösterirken beden olarak uzak kaldığı topraklar ruhunda hep yakın olmuştur.

Bu makalede Kobecki'nin şiirleri yukarıda sözü edilen konular çerçevesinde tematik olarak değerlendirilmiştir. Kim Bolalır, San Saya, İri Mamanın Teşâği Katını Yaş Uvulunun, Yanlı İlba, Kışın, Menim Tüşüm, Sonet, Anar, Gertmä, Elçilärim ve Kadril adlı şiirler 'Kobecki'nin Şiirlerinde Tanrı ve Evlat Sevgisinden İyi İnsan Portresine', 'Kobecki'nin Şiirlerinde Zaman ve Doğa', 'Kobecki'nin Şiirlerinde 'Sevgiliye/Eşe' duyulan Sevgi' olmak üzere üç tematik başlık altında Karay Türkçesi asılları yanında Türkiye Türkçesine aktarılmış halleri ile sunulmuştur. Seçilen bu on bir şiir ışığında, Kobecki'nin fikir dünyası yorumlanarak tanıtılması amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Karay, Karaim, Karay edebiyatı, Szymon Kobecki, şiir.

¹ Pamukkale Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, Dr. Öğr. Üyesi. muratkami@hotmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-0136-8598>

GİRİŞ

İlk dönem Karay edebiyatında edebî türlerde özellikle şiirde 'din' temel temayı oluşturmuştur. Tevrat çevirileri, dua kitapları ve ilahiler dini edebiyat diyebileceğimiz dönemin ilk türlerini oluşturur. Din temelinde ilerleyen Karay edebiyatında XIX. yüzyılın ortalarından itibaren günlük yaşamdan konular edebî türlerde yerini almaya başlamış ve tarih bilinci, ana dil, millî benlik gibi temaların yanında aşk, sevgi ve doğa da edebî türlerde işlenen önemli konular hâline gelmiştir. Giderek seküler konuların işlendiği Karay edebî hayatı bahsi geçen dönemden itibaren modernleşmeye başlamıştır. Yeni tür tema ve konuları eserlerine yansıtması bakımından öne çıkan, şiirlerindeki sekülerliği ve duygu dünyası ile Karay edebiyat tarihinde önemli iz bırakan isimlerin başında Trakay Karay Türklerinden olan 'Szymon Kobecki'² (1857-1933) gelmektedir. Yine bu döneme dahil edebileceğimiz Eljahu Kazas, Szemaja Firkowicz, Josef Lobanos, Zecharja Abrahamowicz, Sergjusz Rudkowski, Szelumiel Lopatto, Yaakow Malecki, Markas Sultanskis, Mojsiejus Pileckis gibi önemli Karay edebî şahsiyetleri de modernleşmenin temsilcileri olarak kabul edilmektedir. Özellikle XX. asrın başlarından itibaren altın dönemini yaşayan Karay edebiyatında 'Karay Avazı', 'Onarmach', 'Myśl Karaimska' gibi önemli ve Karay edebiyatına damga vurmuş dergiler yayımlanmıştır.

Hacı Sereya Şapşal, Kobecki'yi modern Karay edebiyatının ve özellikle şiirinin öncüsü olarak kabul ederken Ananiasz Zajaczkowski, Kobecki'nin şiirlerinde 'Karayların yaşamı, Trakay manzarası, asil eylemler ve umutların' konu edildiğini bunları dile getirirken de halkına ana dilde seslendiğini' övgü dolu sözlerle aktarmıştır. (Kobeckaitė, 2022, s. 229).

Karay edebiyatında unutulmaz isimler arasında yer alan Kobecki, 29 Haziran 1857'de Trakay'da Azariasz ile Maria'nın altıncı ve en küçük çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. 10 yaşında eğitim hayatına başlayan Kobecki, 1878 yılında Odessa Piyade askerî okuluna gitmiş ve o sırada ulusal bilinci gelişmeye başlamıştır. Mezun olduktan sonra da Rusya ve Ukrayna'da çeşitli askeri birimlerde görev almıştır (Sulimowicz-Abkowicz, 2016, s. 11; Kobeckaitė, 2022, s. 229).

1920 yılından sonraki hayat hikâyesi tam olarak belli olmayan Kobecki ile ilgili Karay Avazı dergisinde çıkan bir yazıda, gençlik yıllarında Rus ordusunda görev aldığı, rahatsızlandıktan sonra Kiyev'de bir köyde çiftçilikle uğraştığı ve son dönemlerinin zahmetli şekilde geçtiği aktarılırken 1933 yılında vefat ettiği kaydedilmektedir. Karay Avazı'nın 1936 yılındaki IX. sayısında geçen cümle şu şekildedir: *Jigit jillaryndan ezlendi ceriw zachmetine da jetti jergesin pulkowniknin ceriw chalkynda Rosijanyn. Tismeginden sortun caratnyn olturdu salada wajalatynda Kijownun, kajda alyndy isine saban sirmeknin. Bu awur zachmette da katy tirlikte asty kaldyhy anyn kinlerinin. Ystyryldy 1933 jilda* (Karay Avazı, 1936, s. 16).

Kobecki'nin şiir koleksiyonları 'İrlar' olarak 1904 yılında Kiev'de yayımlanırken 1911'de *Караймская жизнь* -Karaimskaya Jizn- (Karay Hayatı) dergisinde ise meşhur

² Simonas Kobeckis, Simon Kobecki.

olan ninni metni ve Kadril şiiri yayımlanmıştır (Gaşiorowski, 2019, s. 819; Sulimowicz-Abkowicz, 2016, s. 15).

Tadeusz Kowalski'nin *Karaimische Texte im Dialekt von Troki* adlı eserinde şairin "İrlar"ının çevirisi verilmiştir. İlk periyodik Karayca dergi olan *Karay Avazı*'nın 1936 yılındaki IX. sayısında, Kobecki'nin "Kim Bolalır, San Saya, İri Mamanın Teşâgi Katrı Yaş Uvlunun, Yanhı İlba, Kışın, Menim Tüşüm, Sonet, Anar, Gertmä, Elçilärim ve Kadril" şiirlerine yer verilmiştir. 1939 yılı *Onarmach* dergisinde Michał Tynfowicz tarafından "Erbi Medad" ve "Tuzsuz" şiirleri yayımlanmıştır. Mykolas Firkovičius 1989 yılında yayınladığı "*Karay Yırları*" eserinde şairin 42 şiirine yer vermiştir. Karine Firkoviçiu de birçok Karay şairinin kısa hayat hikayesi ve şiirlerine yer verdiği 1997 yılında yayınlanan '*Čypčychlej učma Trochka*' adlı eserinde Kobecki'nin 12 şiirine yer vermiştir (Karay Avazı, 1936, s. 16; Kobeckaitė, 2022, s. 231).

Kobecki yalnızca şiir yazmamış, masal ve tiyatro gibi farklı edebî türlerde de hünerini göstermiştir. *Mysl Karaimska*'da anonim bir yazar, Kobecki'nin *Yavan Karayski da Şeytan* Karay asker ve Şeytan adlı bir masalından bahsetmektedir. Hem bu esere hem de yazmış olduğu tiyatro oyunlarının metnine şimdikiye kadar ulaşamamıştır.

Kobecki'nin şiirleri incelendiğinde tarihi bir arka plan ve inancın hatta şairin şahsiyetinin sözlere yansıdığı görülür. Mehmet Kaplan, *Şiir Tahlilleri* eserinin önsözünde "müelliflerin şahsiyetlerini en iyi ifade ettikleri eserlerin tedkiki, bize onlar hakkında bilgi verebilir ve o devrin anahtarını verebilir" der (Kaplan, 2008, s. 10). Benzer bir düşüncüyü Şerif Aktaş'ın *Şiir Tahlili* adlı eserinde de görürüz. Aktaş, metnin ortaya konulduğu döneme hâkim zevk ve anlayışın eserin yapı, tema ve anlatımında kendisini hissettirebileceğini dile getirir (Aktaş, 2011, s. 30). Kobecki'nin şiirlerine de halkın o dönem önem verdiği köklere ve inanca olan bağlılığın izleri kendisini hissettirir.

Bu makalede, Kobecki'nin on bir şiiri Karay Türkçesi aslı ve Türkiye Türkçesine aktarmaları ile verilerek değerlendirilmiştir. 'Kobecki'nin Şiirlerinde Tanrı ve Evlat Sevgisinden İyi İnsan Portresine' adlı ilk bölümde *Kim Bolalır, San Saya, İri Mamanın Teşâgi Katrı Yaş Uvlunun* şiirleri, ikinci bölüm olan 'Kobecki'nin Şiirlerinde Zaman ve Doğa' kısmında *Yanhı İlba ve Kışın* şiirleri, 'Kobecki'nin Şiirlerinde 'Sevgiliye/Eşe' duyulan Sevgi' adlı son bölümde ise, *Menim Tüşüm, Sonet, Anar, Gertmä, Elçilärim ve Kadril* adlı şiirleri değerlendirilmiştir.

I. KOBECKİ'NİN ŞİİRLERİNDE TANRI VE EVLAT SEVGİSİNDEN İYİ İNSAN PORTRESİNE

Kim Bolalır "Kim Yapabilir" şiiri, çevremizde gördüğümüz olayların kaynağını sorup bunu cevaplamaya yöneliktir. 'İrmak kaynağını nereden alır, yel değirmeni nasıl döner, güneş etrafı nasıl ısıtır, ay ve yıldızlar nasıl parlar' gibi sorular tek bir cevaba yöneliktir: Tanrı. Doğadaki bu unsurların işleyişinin tek başlarına değil, Tanrı'nın gücüyle meydana geldiğini ifade eder. Altı kıtadan oluşan (abab) uyak düzeni ve sekizli hece ölçüsü ile yazılmış olan şiirde maddi âlemle manevi âlemi açıklama yoluna gidilmiştir. Meydana gelen olayların, görülen mucizelerin sonucuna bakarak Tanrı'nın yüceliğini kim anlatabilir ki der. Tanrı'nın işlerini görünce şaşırın ve gücüne şahit olup korkuyla kaplanan ruhları yine Tanrı'nın huzurunda olmaya sevk eder.

Kim bolalır yomaxlama/ Kim anlatabilir
Ulluluhun Tënrimiznin? / Tanrımızın yüceliğini?
Kim bolalır suvux bolma, / Kim soğabilir
Körä küçün Biyimiznin? / Tanrımızın gücünü görerek?

Biläd har bir, kaydan alad/ Bilir her biri, nereden alır
Özän başlıx suvlarına; / Irmak kaynağını;
Köräd har bir nêçik taşad/ Görür her biri, nasıl taşar
Caxtley axma têngizinä. / Aceleyle denize akmak için.

Köräd har bir, nêçik burad/ Görür her biri, nasıl döner
Yel tiyirmän kanatların, / Yel değirmenin kanatları,
Nêçik çomad, nêçik kêsäd / Nasıl yüzer nasıl keser
Gëräb têngiz tolhunların/ Gemi deniz dalgalarını

Köräd har bir, nêçik çihad/ Görür her biri, nasıl çıkar
Kuyaş ısıtmäkkä künnü, / Güneş ısıtmaya günü
Nêçik yollayd, nêçik enäd/ Nasıl yollar nasıl iner
Kızıraytadohon köknü. / Kızartarak göğü.

Köräd har bir, nêçik balkıyd/ Görür her biri, nasıl parıldar
Köktä ayçex da yolduzlar, / Gökte ay ve yıldızlar,
Nêçik taşad, nêçik kayneyd/ Nasıl taşar nasıl kaynar
Çüvrä, dünya da çihışlar. / Çevre, dünya ve yaratıklar.

Köräd har bir da tanlanad/ Görür her biri, ve şaşırır
İşlärinä Tënrimiznin, / Tanrımızın işlerine.
Korxuv bila can kaplanad/ Korkuyla kaplanır ruhları
Körä küçün Biyimiznin. / Beyimizin gücünü görerek.

San Saya “Ne Mutlu Sana” şiirinde Kobecki, ‘ne mutlu sana’ diyerek iyi insanın vasıflarını sıralar ve eğer böyle bir kişiliğe sahipsen daha fazla şeref senin olsun der. Dörtlüklerde bu vasıflar şöyle sıralanır: ‘kısa ömründe iyi işler yapmak, doğruyu gizlememek, kötü fikirleri dışlayıp kavgada olmamak, dinin emirlerini yapmak, karşılıksız sevmek, hata edeni affetmek, aç olanı besleyip çıplağı giydirmek, yoksulun borcunu ödemek’. Bu vasıfları sıraladıktan sonra, tüm ömrünü böyle geçirdiyse ne mutlu sana der. Bununla birlikte, Tanrını da gerektiği gibi güçlü sevdiyse şeref senin olsun ifadesiyle şeref ve mutluluğu hak eden insan portresi çizerek şiiri noktalar.

San saya, eger yakşı işlarni/ Ne mutlu sana, eğer iyi işleri

Sen kaldıy kısxa tirligiydä, / Sen yaptınsa kısa ömründe,

San saya, eger tüğäl kertini/ Ne mutlu sana, eğer tüm doğruyu

Muft agramadıy ürägiydä. / Boşuna gizlemediysen yüreğinde.

San saya, eger uruşta taldıy, / Ne mutlu sana, eğer kavgada yorulup,

Enä kıynlı sahuşlarnı; / Kötü fikirlerine hâkim oldunsa;

San saya, eger yalızda kaldıy, / Ne mutlu sana, yalnız kaldığında

Tasetip tanhan tanışlarnı. / Reddedip şaşırın dostlarını.

San saya, eger aşxan tirlikni/ Ne mutlu sana, eğer geçen ömrü,

Urändüy kurbanlar keltirmä; / Öğrendinse kurbanlar getirmeye;

San saya, eger suvux üräkni/ Ne mutlu sana, eğer soğuk yüreği

Klamädiy barıba sendürmä. / Dilemediysen tümüyle söndürmeye.

San saya, eger telavsüz süvdüy, / Ne mutlu sana, eğer karşılıksız sevip,

Yuvaş utruladıy dünyanı; / Sakin karşıladıysan dünyayı;

San saya, eger kınhırnı kerdüy/ Ne mutlu sana, eğer eğriyi görüp

Da boşattıy anar yazıxnı. / Onun suçunu affettinse.

San saya, eger açnı besladiy, / Ne mutlu sana, eğer aç besleyip,

Berdıy kıyitin yalanhaçnı; / Verdiysen giysisini çıplağın;

San saya, eger borçun teladiy/ Ne mutlu sana, eğer borcunu ödeyip

Baylahan buhovha yarlınnı. / Bağlı zincirini çözdüysen yoksulun.

*San saya, san senin akılıya, / Ne mutlu sana, şeref senin aklına,
Eger tirliktä barın kerdüy; / Eğer ömründe tümünü gördüysen;
San saya, hanuz artık san saya, / Ne mutlu sana, ve daha fazla şeref sana,
Eger Tenriyni küçlü süvdüy! / Eğer Tanrını güçlü sevdiysen!*

İri Mamanın Teşägi Katnı Yaş Uvlunun “Yavrusunun Döşeği Yanında Ananın Şarkısı” şiiri, Firkaviciute³,nin eserinde *Yukla Uvlum* “Uyu Oğlum” olarak geçmektedir. Bu şiir, bir annenin çocuğunu uyuturken söylediği bir ninni metnidir. On altı dörtlükten oluşan şiir, (abab) uyak düzeni sekizli hece ölçüsü ile yazılmıştır. Her kıtanın ikinci ve dördüncü mısraları ‘yukla uvlum, yukla’ şeklinde tekrar edilmektedir. Her ninnide olduğu gibi çocukla ilgili iyi dilekleri, duaları ve istekleri bu şiirde de görmemiz mümkündür. İnanç unsurlarının ise, bu ninnide de gözle görülür şekilde yansıtılması ilgi çekicidir. Özellikle, Karay çocuklarına kökenlerini aşılayıp milli bir bilinçle yetiştirmenin önemini burada daha fazla hissederiz. Güneş battı, akşam oldu ama güneşimiz hâlâ parlar diyerek öncelikle, umudu yayar. Bu umut cümleleri ile büyüyüp güçlü bir Karay evladı ol ki seninle sevineyim der. Tanrı bizi evvelki zamanlardan beri terk etmedi; o hep bizimle ve bizimle olacak diyerek Tanrı’ya olan inancın çocukta yeşermesini ister. Dinini koru, inancında Tanrı olsun ki o sana yardım eder evladım diyerek inancın öneminden bahseder. Evladının okuyup öğrenmesini diler. İki aziz mekâmı, Siyon⁴ ve Trakay’ı aklından hiç çıkarma, onlar ümidinde ve fikrinde olsun der. İnan yavrum, güneşimiz doğacak ve şen ömür geçireceğiz diyerek son cümlelerini kurar. Güneş doğunca ‘günaydın’ diyeceğim sana ifadesi ile ninni son bulur.

*Kuyaş endi, ingir boldu, / Güneş battı, akşam oldu,
Yukla uvlum, yukla; / Uyu yavrum, uyu;
İşançlardan canım toldu, / İnançlarla ruhum doldu,
Yukla uvlum, yukla! / Uyu yavrum, uyu!*

*Anuz balkır kuyaşımız, / Hâlâ parlıyor güneşimiz,
Yukla uvlum yukla; / Uyu yavrum, uyu;
Yarix bolur tirligimiz, / Aydınlik olur ömrümüz,
Yukla uvlum, yukla! / Uyu yavrum, uyu!*

*Men inanam, süvâr uvlum, / Ben inanıyorum, sevgili yavrum,
Yukla uvlum, yukla! / Uyu yavrum, uyu!*

³ Firkaviciute, 1997:44.

⁴ Siyon: Kelime olarak ירושלים Tevrat’ta geçen Siyon dağı ve çevresini ifade etmektedir. Kudüs ve İsrail bölgelerini de içine alarak genişleyen bir anlama da sahiptir.

*Ki biyançli sendän bolum, / Ki sevineyim senden,
Yukla uvlum, yukla! / Uyu yavrum, uyu!*

*Bolus küçlü, esüp ullu, / Olasın güçlü, büyüyüp ulu,
Yukla uvlum, yukla! / Uyu yavrum, uyu!
Muft-tüvül sen karay uvlü, / Boşuna değılsin Karay evladı,
Yukla uvlum, yukla! / Uyu yavrum, uyu!*

*Avaldahı zamanlardan-/ Evvelki zamanlardan-
Yukla uvlum, yukla! / Uyu yavrum, uyu!
Ketmit Tenri karaylardan, / Terk etmez Tanrı Karayları,
Yukla uvlum, yukla! / Uyu yavrum, uyu!*

*Süvär uvlum, tunla meni, / Canım yavrum, dinle beni,
Yukla uvlum, yukla! / Uyu yavrum, uyu,
Astri abra sen diniyni, / Çok koru sen dinini,
Yukla uvlum, yukla! / Uyu yavrum, uyu!*

*Tirliğıdä kep kayhılar-/ Ömründe çok kaygılar-
Yukla uvlum, yukla! / Uyu yavrum, uyu!
Seni, uvlum, utrularlar, / Seni karşılar yavrum,
Yukla uvlum, yukla! / Uyu yavrum, uyu!*

*Bolsun Tenri işançiyda, / Olsun Tanrı inancında,
Yukla uvlum, yukla! / Uyu yavrum, uyu,
Ol boluşur kayhılarda, / O yardım eder kaygılarına,
Yukla uvlum, yukla! / Uyu yavrum, uyu!*

*Uvlum, saya süvârligim, / Evladım, senin için sevgim,
Yukla uvlum, yukla! / Uyu yavrum, uyu!*

*Saya benim bar tirligim, / Senin için tüm hayatım,
Yukla uvlum, yukla! / Uyu yavrum, uyu!*

*Ürân süvmä ürägiydän, / Öğren sevmeyi yüreğinden,
Yukla uvlum, yukla! / Uyu yavrum, uyu!
Süv dünyanı bar klägiydän, / Sev dünyayı tüm dileğınle,
Yukla uvlum, yukla! / Uyu yavrum, uyu!*

*Eki aziz orunlarnı-/ İki aziz yeri-
Yukla uvlum, yukla! / Uyu yavrum, uyu!
Tut esiydä sen alarnı, / Tut aklında sen onları,
Yukla uvlum, yukla! / Uyu yavrum, uyu!*

*Ciyon bolsun umsunçuyda, / Siyon olsun ümidin,
Yukla uvlum, yukla! / Uyu yavrum, uyu!
Da Trox bolsun sahişiyda, / Ve Trakay olsun fikrinde,
Yukla uvlum yukla! / Uyu yavrum uyu!*

*Saya, kerküm, kley mazzalrı-/ Senin için hayalim, iste talihi-
Yukla uvlum, yukla! / Uyu yavrum, uyu!
Küçlü tegäm yaşlarımını, / Güçlü dökeyim gözyaşlarımı,
Yukla uvlum, yukla! / Uyu yavrum, uyu!*

*İnan uvlum, kelir vaxtlar-/ İnan evladım, gelir vakitler-
Yukla uvlum, yukla! / Uyu yavrum, uyu!
Biyañlardän canıy tolar, / Sevinçlerle ruhun dolar,
Yukla uvlum, yukla! / Uyu yavrum, uyu!*

*Aruv çıhar kuyaşımız, / Tertemiz doğar güneşimiz,
Yukla uvlum, yukla! / Uyu yavrum, uyu!*

Şatır bolur tirligimiz, / Şen olur ömrümüz,

Yukla uvlum, yukla! / Uyu yavrum, uyu!

Kuyaş çihsa men oyatım, / Güneş doğarsa ben uyandırırım,

Yukla uvlum, yukla! / Uyu yavrum, uyu!

Men “tan-yaxşı” saya ayıtım, / Ben “günaydın” derim sana,

Yukla uvlum, yukla! / Uyu yavrum, uyu!

II. KOBECKİ’NİN ŞİİRLERİNDE ZAMAN VE DOĞA

Yanhu İlba “Yeni Yıla” şiiri on dörtlük, (abab) uyak düzeni ve sekizli hece ölçüsü ile yazılmıştır. Şiirde yeni yılın getirdiği sevincin inanç ve bilinç bağlamında lirik bir tarz ile aktarıldığını görürüz. Yeni yılın gecesinde, Trakay⁵’a yağın kar beraberinde adam kılığında bir melek getirir. İkinci dörtlükte, doğru yolda giden insan yağın beyaz karın saflığıyla eş değerde gösterilir. Karay şiir ve hikâyelerinde sıklıkla görebileceğimiz birbirleriyle iyi geçinen Karay kadınları burada da karşımıza çıkar. Bir avludan sevinçle ve eğlenerek çıkan Karay hanımlar, bu meleği karşılarında görürler. Ve ona adını sorarlar. Melek de, ‘din, amel ve aşk’ cevabını verir. Sonraki dörtlüklerde de bu kavramları örnekleriyle açıklar. Tanrınıza inanıp dininizi güçlendirin, elleriniz işte zihniniz ise zahmette olsun, insanları sevin, hayvanlara ve tüm canlılara merhamet edin gibi öğütler verir. Son dörtlükte de bu öğütlere kulak asarlarsa talihin tez biçimde geleceği ve iyiliğe kavuşacakları müjdesi verilir.

Keçäsindä yanhu ilnün, / Gecesinde yeni yılın,

Karanhuda kar aharat, / Karanlıkta kar ağırar,

Türsünündä erkişinin/ Adam kılığında

Trox aşarı malax barat. / Trakay’a melek gelir.

Kelat esinä malaxnın, / Gelir hatrına meleğın,

Ki bu karnın axlıhına/ Ki bu karın aklığına

Tenüşkeyt yolu adamın, / Denktir yolu adamın,

Turseyt kertilik alınna. / Doğruluk önünde dursa.

⁵ Trakay, Vilnius’un 25. km batısında olan önemli bir Litvanya şehridir. Tarihte, Kırım’dan Karay ve Tatar ailelerinin bu bölgeye XIV. yüzyılda geldikleri bilinmektedir. Bu nedenle, Karay eserlerinin çoğuna Trakay şehrinin dahil edildiğini görmekteyiz.

Sahışları üzüldüler/ Fikirleri çözüldüler
Astrı küçlü avazlardan, / Çok güçlü seslerle,
Sezley, küla, terk çıxtılar/ Güle konuşa tez çıktılar
Karaykalar bir azbardan. / Karay hanımlar bir avludan.

Kaça keldilar alnına, / Koşarak geldiler önüne,
Tanımdlar bu kişini, / Tanımadılar bu kişiyi,
Kıçıradlar utrusuna: / Bağrdılar suratına:
- Terkräk bizgä ayt şemiyni!" /-Hemen bize söyle adını!

-Abaylı karaykalarım, / Değerli Karay hanımlar,
Bilam negä siz çıxyız! / Bilirim neden siz çıktınız!
İnanyız, ki şemlarım/ İnanın ki adlarım
Bolur siznin mazzalyız! / Olur sizin talihiniz!

Üç şem maya berdi Tenrim, / Üç ad verdi Tanrım bana,
Barları ezü kertilik: / Özü hep doğruluk:
Tuyuyuz-budur şemlarım: / İşitin bunlardır adlarım:
Din, zaxmetlar da süvärlik! / Din, amel ve aşk!

Diniizni kiplaatiz/ Dininizi güçlendirin
Bütün astrılıhyizba, / Bütün azminizle,
Tenriizgä işanyız/ Tanrınıza inanınız
Yoharlı klaklarıizbä. / Yüce dileklerinizle.

Yuraniiz kep zaxmettä, / Öğrenin çok zahmette,
Yarix bolsun akılyız, / Aydın olsun aklınız,
Toxtanmainçe yumuřta/ Durmadan işte
Bolsun siznin kollaryız. / Olsun sizin elleriniz.

*Küçlü süvüyüz dünyanı, / Güçlü sevin insanları,
Yaxşını har vaxt işlaiz, / Her zaman iyi çalışın,
Xayifsunuyuz tuvarni, / Acıyın davara,
Bar tirini kep zenlaiz. / Merhamet edin tüm canlıya.*

*Buley kıla, inanyiz, / Böyle yaparak, inanın,
Barın tirlik sizgä berir! / Tümünü hayat size verecek!
Da mazzalrı izlamaiz-/ Talihi aramayın
Ol terk ezü sizgä kelir! / O size kendisi gelecek!*

Kışın “Kışın” isimli şiir beş dörtlükten ve (abab) uyak yapısıyla meydana getirilmiştir. Adından da belli olacağı gibi kış mevsimi anlatılmaktadır şiirde. Ancak, somut olarak hissettiğimiz kış mevsiminin ruh dünyasına olan etkileri yine ‘aşk’ olarak karşımıza çıkmaktadır. Kış mevsiminin tasviri ‘camların buzlanması, fırtınanın sokaklarda gezmesi, karın düşmesi, soğğun hissedilmesi’ ifadeleriyle can bulur. Bu somut ifadeler üçüncü dörtlülle birlikte yerini ‘aşk’a bırakır. ‘Tüm dünya soğuktan donar ama sana göre aşktan daha sıcak’ diyerek soyut dünyanın kapısını aralar. Kobecki, ‘Bahar nereden gelir, sevgi nereden doğar’ satırlarıyla sevgiliye seslenir ve kış ile aşk arasındaki zıtlıkla birlikte şiiri noktalar.

*Terzalar buzlahanlar, / Camlar buzlanmış,
Suvux içkiridä, / Soğuk içeride,
Oram-usnu tavullar/ Sokaklarda fırtına
Küçlü eçlarindä/ Güçlü öfkeleriyle*

*Bura karnı uçadlar/ Buraya kar uçar
Bilüvsüz orunha, / Bilinmez yere,
Kimni alar kuvadlar, / Onlar kimi kovar,
Eltädler kayhiha? / Gönderirler kaygıya?*

*Kerünät, ki bar dünya/ Görünür, ki tüm millet
Kattular suvuxtan, / Dondular soğuktan,
A sen aytas, ki saya/ Ama sana göre
İssi süvärliktän/ Daha sıcaktır aşktan
Kaydan yazbaşu kelat, / Nereden bahar gelir,*

Ayt maya, süvürim? / Söyle bana sevgilim?

Kayda süvürlik tuvat, / Aşk nerede doğar,

Tanısın yürüğim... / Bilsin yüreğim...

Unutum kayhıların/ Unuttum kaygıları

Suvux içkiridä; / Soğuk içeride;

Küçäytsinlar eçlarnı/ Güçlendirsın öfkesini

Tavullar oramda! / Sokaklarda fırtına!

III. KOBECKİ'NİN ŞİİRLERİNDE 'SEVGİLİYE/EŞE' DUYULAN SEVGİ

Tüm yaşamı boyunca evlenmediğini bildiğimiz Kobecki'nin şiirlerinde işlediği konulardan biri de sevgiliye/eşe olan sevgi ve bu bağdan doğan merhamet, saygı ve birlikteliktir.

Menim Tüşüm "Benim Düşüm" adlı şiirde Kobecki'nin sevgiliye seslendiğini görürüz. Yalnızca düşlerinde ona kavuştuğunu anladığımız şairin mısraları özlem duyan bir gönlün ayak sesleri gibidir. İlk dörtlükte, ilk mısra ile eşine 'dostçam' diye seslenerek başlar. Bundan sonra gelen mısralar tabiatın canlılık unsurları ile doludur. 'Güneş, gökyüzü, ağaçlar, çimenler' gibi hayat ışığı saçan ifadeler bizi, hayatta olmayan birinin hayaline sürükler. Cansız varlıklara canlı özelliklerinin yüklendiğini, kişiselleştirme sanatının çok güzel örneklerini görürüz. Güneş, gölü sınırsızca kucaklar, serçeler altın tüyleri giyinir, melekler ağaçları yemişlerle donatır, çimenler de aziz şarkıyı söyler. 'Ben düşlere daldığımda, senin de orada haberin olur mu' dediğinde özlemin ve hayalin yerini hüznün alır. Nur içinde eşini görür. Gözlerine bakmak ister ve tüm gücüyle kucaklayıp hayalini öper. Maddi ve manevi âlemin iç içe geçtiği şiirde tezatlıklardan doğan hayale şahit oluruz.

Dostçam! Yaxşı tüş tüşlandim: / Karıcığım! Güzel düş gördüm:

Ki kuyaş küçlü yarıtat, / Ki güneş güçlü parlatıyor

Ki sırın keknün tanıdım, / Göğün sırrını bildim,

Ki malax üsttän bahınat. / Ki melek üstten bakınıyor.

Ozera tügäl kerkündä/ Göl tüm güzelliğiyle

Aruv kuyaşxa tartılat, / Saf güneşe çekiliyor,

A kuyaş uçsuz küçündä/ Güneş sınırsız gücüyle

Kuçmahına anı alat. / Kucağına onu alıyor.

*Ki çıpçihları keklarnin, / Gökyüzünün serçeleri,
Kiinip altın yunçoxlarha, / Giyinip altın tüylerini,
Sarney kerkün süvârlîknin, / Şakıyarak sevginin güzelliğini,
Aytadlar kep bar canlarha. / Söylüyorlar tüm canlara.*

*Ki terâklar kaplandılar/ Ağaçlar kaplandılar
Süt kibik ax çeçaklarba, / Süt gibi ak çiçeklerle,
Da malaxlar taxkaladlar/ Melekler donattılar
Barın altın emişlarbâ. / Hepsini altın yemişlerle.*

*Ki tamaşa türsünlardä/ Mucizevi şekilde
Bar kegetlar yaşardılar, / Tüm çimenler yeşerdiler,
Aruv, tügâl kerklarindä, / Saf ve eksiksiz güzelliğiyle,
Aziz irni sarnadılar. / Aziz şarkıyı söylediler.*

*Ki bar taşlar aylandılar/ Tüm taşlar dönüştüler
Kerümlaribä altınha, / Görünüşleriyle altına,
Da bar dünya tenâştilar/ Tüm insanlar benzediler
Aziz, aruv malaxlarha. / Aziz, saf meleklerle.*

*Dostçam! Tuyduma yurahiy, / Karıcığım! Duyar mı yüreğin,
Ki yaxşı tüş men tüşlangeym? / Ki ben güzel düş düşleşem?
Edimä, tügälçäm, klagiy, / Olur mu, mükemmelim, dileğin,
Ki men çebâr kerüm kergeym? / Ki ben hoş hayal görsem?*

*Neçik süvârlîk yoharrax/ Nasıl sevgi daha yüce
Sahışnın bar klaklarindän, / Fikrin tüm dileklerinden,
Aley maya-da baharax/ Benim için daha değerli
Sondrahı bar kerümlardän. / Sonraki, tüm hayallerden*

*Ullu tınçlıx fordan boldu, / Yüce huzur birden oldu,
Kıldı malax klaklarimni, / Kıldı melek dileklerimi,
Küçlü balkuv irax turdu, / Güçlü nur uzak durdu,
Ol balkuvda kerdüm seni. / O nurda gördüm seni.*

*Men utruya engil uçtum, / Ben karşına hafifçe uçtum,
Kezlariya baxma kladim, / Gözlerine bakmak istedim,
Bar küçümdän seni kuçtum, / Tüm gücümle seni kucakladım,
Bar canımdan epkäladim! / Tüm canımla öptüm seni!*

Sonet "Sone" başlığı ile görülen bu şiirin, sone yapı kuralları dışında yazıldığı görülür. Sonelerin genel yapısı, iki dördlük ve iki üçlükten oluşmalarıdır. Bu şiir ise dört dördlükten meydana gelmiştir. Kobecki'nin mısralarının geneline bir hüznün havası çöker. Bu hüznün ilk dördlükte, 'çevir gözlerini benden, yüreğimin sızısını öğrenmeyi isteme' satırlarıyla eşine sesleniş cümleleriyle başlar. Her dördlükte ortak olan cümle, ilk mısradaki tekrarlanan 'çevir gözlerini' ifadesidir. Çevir gözlerini ifadesinden sonra ilk dördlükten başlayarak sırasıyla 'ecem, güzelim/başımın tacı/canımla güzelliği/kusursuz dilberim' seslenişleri vardır. Eşine böyle seslenerek yüreğinin sızısını, sönen yüreğinin alevini, aşk acısını gizlemeye çalışır. Son dördlükte de orada bir şey bulmaya çalışma, orada olan yalnız hayatın acısıdır diyerek şiirdeki kasvetli havayı noktalar.

*Kair kezlariyni... biyçäm, kerklüçäm... / Çevir gözlerini... ecem, güzelim...
Mendän abaylım, tirligi canımnın, / Benden, değerlim, canımla hayatı,
Bahınma benim üsnü, sen, tügälçäm, / Bana bakma, sen kusursuzum,
Klama bilmä avruvun ürägimnin! / Dileme bilmeyi yüreğimin sızısını!*

*Kair kezlariyni... tacı başımın! / Çevir gözlerini... başımın tacı!
Küçün süvärliknin tapmassın mendä, / Sevginin gücünü bulmazsın bende,
Kerkün yaşlıxnın, otun süvärliknin/ Gençliğin güzelliğini, sevginin alevini
Sen muft izlarsın sengän ürägimdä. / Sen boşuna ararsın sönen yüreğimde.*

*Kair kezlariyni... kerkü canımnın... / Çevir gözlerini... canımla güzelliği...
Boştur ürägim bar kırılırlarında, / Boştur yüreğim tüm köşesi,
Ucsuz kistunmaxları süvärliknin/ Sonsuz sızıları aşkın
Saya barıba tuyulmastlar anda! / Sana tümüyle duyulmazlar orada!*

Kair kezläriyni... tügäl kerklüçäm... / Çevir gözlerini... kusursuz dilberim...

Suklançılıhı, biyançı canımnın, / Zarafeti, canımın sevinci,

Boştur, boş üräğim, inan, tügälçäm, / Boştur, boş yüreğim, inan, kusursuzum,

Anda okom açılıhı tirliknin! / Orada yalnız hayatın acısı var!

Anar "Ona" şiirinde de ruhun arzusu olan aşkın çırpınışlarına şahit oluruz. Bundan önceki şiirlerde olduğu gibi Kobecki yine eşine seslenmektedir. İlk dörtlükte 'susuzluğunu su içerek, açlığını yiyerek bastırabilirsin. Peki ya, ruhunun arzuları' diyerek ruhun isteklerine karşılık vermenin zor olduğunu söyler. Ruhun aşkla karşılaştığında ona merhamet et diyerek devam eder. Şair, bedeninin arzuları yer üstünde iken ruhun dilekleri göklerde ifadesiyle iç ve dış âlem çatışması yaratır. Son dörtlükte de 'ister aşk yeryüzünde acıkmış olsun ister göklerde daha temiz olsun ben hem burada hem de orada seni sevmek istiyorum' cümleleriyle ona olan aşkını mekâna sığdıramaz. Hem maddi hem de manevi dünyada sevdiği eşiyile birlikte olacağını vurgular.

Eger kleys içmä-suvdan begevürsın, / Eğer dilersen içmek suyla kanarsın,

Eger açıxsey-etmäktän toyarsın, / Eğer acıkırsan ekmelele doyersın,

Ali canıy bildirsä küsänçlarin, / Ama, ruhun arzularını bildirse,

Toyduralmassın anın klaklarin. / Doyuramazsın onun isteklerini.

Eger süvârlikni canıy tanıdı, / Eğer aşkı ruhun tanırsa,

Sen zenla anı, ol astrı yanlıdı; / Sen merhamet et ona, o çok yanıldı;

Ne beris süvârligiya yaxşını? / Ne iyilik edebilirsin aşka?

Heçligi tirliknin tınçetmäst anı. / Ömrün hiçliği rahatlatmaz onu.

Anlayalmassın neni küsänädır, / Anlayamazsın neyi ister,

Ol küçlü biylikkä telmărădır, / O güçlü beyliği ümit eder,

Klaklari utruleydlar yulduzlarını. / Dilekleri karşılar yıldızları.

Nebä yer-üsünü toydurus alarını? / Onları yer üstünde neyle doyurursun?

Bilam: süvârlikni canıy küsänät/ Bilirim: Aşkı canın arzular

Da anar bütün küçübä tartılat; / Ve ona tüm gücüyle aldanır;

Yer-üsünü tek gufnun küsänçlari, / Yer üstündedir bedeninin dilekleri,

Klaklari canının keklerdä barları! / Ruhun dilekleri ise göklerde!

Tuy süvərçäm, eger aleyda bolsa, / Duy sevgilim, eğer şöyle olsa,

Eger süvərlik yer-üsünü açıxsa, / Eğer aşk yeryüzünde acıksa,

Eger süvərlik aruvrax keklerdä, / Eğer aşk daha safsa göklerde,

Men kleym süvmä seni... bunda da anda! / Ben sevmek istiyorum seni... hem burada hem orada!

Gertmä "Armut" şiirindeki genel duygular Kobecki'nin diğer şiirlerindeki duygu dünyasındaki havaya benzer. Kobecki'nin önceki şiirlerinde de görüleceği gibi genel hava 'dünyadan göçen aşk' çevresinde geliyordu. 'Kışın' isimli şiirinde kış mevsimi anlatılırken geçen aşk teması, bu şiirde de 'armut'tan aşka evrilen bir yapıyla karşımıza çıkar. İlk dörtlükte sevdiğinin adını da öğreniriz: Hanna. Bir gün, güneşten korunmak amacıyla Hanna ile armut ağacı gölgesine sığınır. O armut ağacından düşen armuttan alınan bir ısıklıkla sevgi ve aşkın nasıl yol aldığını görürüz. Kobecki; gördüğü düşte, bir su damlasında, kışın soğuşunda veya kar tanesinde 'aşk'ını nasıl yaşattıysa burada da armut ve armuttaki diş izleriyle aşkını şiire yansıtmayı başarmıştır.

Bilasizmä ne üçün men süvdüm anı? / Bilir misiniz neden sevdim ben onu?

Bilmisiz! Keräklü sizgä yomaxlama. / Bilmezsiniz! Anlatmalıyım size.

Bir for pola-da kerüp gertmälikni, / Bir kez tarlada görüp armut ağacını,

Olturdux Xanna-ba kuyaştan astranma. / Oturduk Hanna ile güneşten korunmaya.

Okom-ne olturdux, neçik gertmäliktan/ Ama ne oturduk, armut ağacıyla

Tüştü bir gertmäçik alında Xannanın; / Düştü bir armut önüne Hanna'nın;

Ol alat gertmäni, sibirät topraxtan; / O alıp armudu, temizler topraktan;

Caxlamain tişleyt yarımın gertmänin. / Yavaşça dişler yarısını armudun.

Aşeyt ezünä, benim üsnü bahınat, / Kendi yerken armudu bana bakar,

Barıba tuymut açılıhın yemişnin, / Tümüyle duymaz acılığını meyvenin,

Andan-son tıyılın maya kolun çozat/ Ondan sonra sessizce bana elini uzatıp

Da ekinçi yarımın berät gertmänin. / Diğer yarımını verir armudun.

Keräm gertmädä yolçuxlar tişlarindän, / Görürüm armutta ısırıklar dişlerinden,

Da aley bu yolçuxları kip suklandım, / Öyle ki bu ısırıkları çok arzuladım,

Ki kezümnü kairalmadım gertmädän. / Ve gözümü ayıramadım armuttan.

Da yarımın aç yemişnin aşadım. / Diğer yarımını yedim acı meyvenin.

*Neçik okom yuttum ullu açılıxı, / Nasıl da yuttum yüce acılığı,
Fordan anladım sahişların Xannanın; / Hemen anladım fikrini Hanna'nın;
Ol vaxttan men astri küçlü süvdüm anı, / O zaman ben çok sevdim onu,
Sahınadohon açılıhın gertmānin! / Düşünerek acılığını armudun!*

Elçilərım "Elçilerim" şiiri yirmi dörtlükten meydana gelmekte olup 'serçe, bulut, alev' üçlüsünün yolculuğunu anlatmaktadır. Eşiyle birbirlerine olan sevgisi aklından hiç çıkmamaktadır Kobecki'nin. Eşinin bu dünyadan göçmesi, kalbinde ona dair beslediği sevgiyi ve aşkı yok etmemiştir. Onu hayalinde ve sözlerinde yaşatmaktadır. Serçe, bulut ve aleve siz benim elçilerim olun der. Elçilerim olup her yerde gezinin ve eşimin yüreğine rastladığınızda beni hâlâ sever mi bakıp bana bildirin der. Bulut gökyüzünde kaybolur, alev denize düşüp söner ve geride sadece 'inançlı melek' dediği serçe kalır. Akşam karanlık çökünce serçenin dönmesini bekler ama boşunadır. Sonraları döner serçe ve cevap vermediğini söyleyerek şairin hüznünü daha da arttırır.

*Kurşeydlar ürəgimni/ Sarıyor yüreğimi
Küçlü sahişlarım, / Güçlü fikirlerim,
Kep katıladlar meni/ Çok dokunuyorlar bana
Aşaiş tüşlarım. / Aşalım düşlerimi.*

*Sahınam süvərlikbā/ Düşünüyorum sevgiyle
Men sizni, tüşlarım, / Ben sizi, düşlerim,
Utruyuzha rastlıxba/ Karşınıza doğrulukla
Baradlar klaklarım. / Varır dileklerim.*

*Ürəgimä kirdiiz-/ Yüreğime girdiniz-
Tüşüp mero kektän, / İner gibi gökten,
Anda siz yaşardıyız/ Orada siz yeşerdiniz
Kerklüräk gilaftän. / Daha güzel gülden.*

*Süverligi dostçamnın, / Sevgisi eşimin,
Biyənçli keçälär, / Mutlu geceler,
Tınc kerkü suvlarının, / Suların dinç güzelliği,
Tüşlar kibik edlar. / Düşler gibiydiler.*

Kerüksiz edi sezlar/ Gereksiz idi sözler

Dostluhuna anın, / Onun dostluğuna,

Yarix, terän kezçükler-/ Parlak, derin gözler-

Bu küçü dostçamnın. / Bu gücü eşimin.

Yaxşı kerdüm alarnı, / Güzel gördüm onları

Bildim sahuşların, / Bildim fikirlerini,

Sahınam tüşlarimni, / Hatırlıyorum düşlerimi,

Tuyam avazların: / Duyuyorum sözlerini:

- Terk al bizni esiya!" /- Hemen bizi al aklına!

Alar kışxıradlar, / Diye haykırır onlar,

Da bunu aytıp maya/ Ve bunu söyleyip bana

İraxrax uçadlar. / Daha uzağa uçarlar.

Uçtular çıpçix kibik, / Uçtular serçe gibi,

Tenäşip yalınha, / Benzeyip aleve,

Kaçtılar bulut kibik, / Kaçtılar bulut gibi,

Uçtular kerklergä. / Uçtular güzelliğe.

Kerkü bar tüşlarimnin/ Güzelliği tüm düşlerimin

Avergä uçtular, / Havaya uçtular,

Süvârligin dostçamnın/ Sevgisini eşimin

Mendän ketardılar. / Benden götürdüler.

Kayda sen, benim biyçäm, / Neredesin benim sevgili eşim,

Keyre mendän bardıy, / Nereye gittin benden,

Kayda çebär süvârcäm, / Neredesin güzel sevdiğim,

Nek meni taşladıy? / Neden beni terk ettin?

Çıpçix, bulut da yalın-/ Serçe, bulut ve alev-
Astrı kolam sizni, / Çok diliyorum sizi,
Boluyuz elçilärim, / Siz olun elçilerim,
İşlayız koltxamnı! / Yerine getirin duamı!

Keziyiz siz barında, / Gezinin siz her yerde,
Tabıyız dostçamnı, / Bulun eşimi,
Bahıyız ürägindä, / Bakın yüreğine,
Süvät-mä ol meni? / Sever mi o beni?

Kaytıyız siz elçilär/ Dönün siz elçiler
Da maya ayttıyız, / Ve bana söyleyin,
Neni biyçäm yomaxlar, / Neyi anlatır eşim,
Karuv kaytarıyız. / Cevap verin.

Ürägi sahinatma/ Yüreği hatırlar mı
Buley ezü meni, / Böyle olan beni,
Anuz canı süvätmä, / Hâlâ canı sever mi,
Neçik ol künlarni? / Geçen o günleri?

Bulut uçtu keklargä, / Bulut uçtu gökyüzüne,
Tozulup averdä... / Yok olup havada...
Yalın tüştü tengizgä/ Alev düştü denize
Da sendü suvlarda. / Ve söndü sularda.

Çıpçix-ta uçtu irax/ Serçe de uçtu uzağa
İzlamä dostçamnı, / Aramaya eşimi,
Çıpçix inamlı malax/ Serçe inançlı melek
Tabar süvärçamnı. / Bulur sevdiğimi.

Uze kuyaş endi/ Artık güneş battı
Da karanlı boldu, / Ve karanlık oldu,
Çıpçexım kaytmadı, / Serçem dönmedi,
Bilmim ne bolundu. / Bilmem ki ne oldu.

Bügün-gä deyın anın/ Bugüne kadar onun
Muft tezdüm kaytmahın, / Boşuna bekledim dönmesini,
İnamlı malaxımnın/ İnançlı meleşimin
Karuv kaytarmahın. / Cevap vermesini.

Okom ne çıpçix kayttı, / Yalnızca serçe döndü,
Yolunda yadadı, / Yolunda yoruldu,
Tıyiltın maya ayttı: / Sessizce bana söyledi:
- Ol karuv bermädi; /- O cevap vermedi;

- Yarıx, terän kezçükler/- Parlak, derin gözler
Şatırlanma kleydlar, / Sevinmek istiyorlar,
Ekinçini süvdular, / Diğerini sevdiler,
Da anar aldeydlar! / Ve ona yalan söylediler!

*Kadril*⁶ şiiri, XVIII. ve XIX. asırlarda Avrupa'da moda olan ve kwadril şeklinde de ifade edilen dörtlü çiftler şeklinde düzenlenen bir dans türü üzerine yazılmıştır. Şiirde 'Asael, Xananel, Azriel ve Putiel' adında dört delikanlı ve 'Naama, Ruuma, Emima ve Nexama' adında dört genç kız vardır. Delikanlılar parti düzenler ve partiye gelen bu genç kızlara kadril dansı yapmayı teklif ederler. Hepsi danstan hoşnut kalırlar ve birbirlerinden hoşlanmaya başlarlar. Sabahına nişan yaparlar ve şair şiirin sonunda 'nişana beni de davet edip krupnik⁷ ikram ettiler' diyerek şiiri noktalar.

İştırlıp baxurlar/ Toplanıp genç erkekler
Veçerınka tüzüdlar, / Parti düzenlerler,
Asael, Xananel, / Asael, Xananel,
Azriel da Putiel. / Azriel ve Putiel.

⁶ Kadril, XVIII. ve XIX. asırlarda Avrupa'da moda olan bir dans türü.

⁷ Krupnik, özellikle Litvanya, Polonya ve Beyaz Rusya'da tüketilen tatlı bir alkol türüdür.

*Taşçalarını koldular, / Kızları çağırdılar,
Çebär kızlar keldilar: / Hoş kızlar geldiler:
Naama, Ruuma, / Naama, Ruuma,
Emima da Nexama. / Emima ve Nexama.*

*İğit, kerklü baxurlar/ Yiğit, güzel delikanlılar
Kızlarha baş urdular, / Kızlara baş eğdiler,
Asael Naamaha, / Asael Naama'ya
Xananel Ruumaha, / Xananel Ruuma'ya
Azriel Emimaha, / Azriel Emima'ya
Putiel Nexamaha. / Putiel Nexama'ya*

*Sekirmäkka koldular/ Dans etmeyi istediler
Da kadrilni başladlar. / Kadril dansına başladılar.
Naama Asaelba, / Naama Asael ile
Ruuma Xananelba, / Ruuma Xananel ile
Emima Azrielba, / Emima Azriel ile
Nexama Putielba. / Nexama Putiel ile*

*Sekirmä tügettilar, / Dansı bitirdiler,
Barı kontent kaldılar. / Hepsi memnun kaldılar.
Asael Naamaba, / Asael Naama ile
Xananel Ruumaba, / Xananel Ruuma ile
Azriel Emimaba, / Azriel Emima ile
Putiel Nexamaba. / Putiel Nexama ile*

*Kerünät suklandılar, / Beğeniyor göründüler,
Biznin çebär taşçalar/ Bizim hoş kızlar
Naama Asaelni, / Naama Asael'i
Ruuma Xananelni, / Ruuma Xananel'i
Emima Azrielni, / Emima Azriel'i*

Nexama Putielni. / Nexama Putiel'i

A tancorlar baxurlar/ Ama dans eden delikanlılar

Astrı süvmä klaredlar/ Çok sevmeyi dilediler

Asael Naamanı, / Asael Naama'yı

Xananel Ruumanı, / Xananel Ruuma'yı

Azriel Emimanı, / Azriel Emima'yı

Putiel Nexamanı. / Putiel Nexama'yı

Baxurlar sorhaladlar, / Delikanlılar sordular,

Kızlar karuv berdilar. / Kızlar cevap verdiler.

Naama Asaelgä, / Naama Asael'e

Ruuma Xananelgä, / Ruuma Xananel'e

Emima Arielgä, / Emima Ariel'e

Nexama Putielgä. / Nexama Putiel'e

Tandasına işladlar / Sabahına yaptılar

Fordan dert kelaşmaklar- / Dördü birden nişan-

Asael, Xananel, / Asael, Xananel,

Azriel da Putiel. / Azriel ve Putiel.

Da meni-dä indädler / Beni de davet ettiler

Kaynar krupnik berdilar- / Sıcak krupnik verdiler-

Naama, Ruuma, / Naama, Ruuma,

Emima da Nexama / Emima ve Nexama

SONUÇ

Modern Karay edebiyatının öncü isimlerinden biri olan Szymon Kobecki'nin şiirlerinde uzaktaki yakına hep bir özlem vardır. Doğduğu toprak olan Trakay'dan uzak yaşamak ona şiirlerinde vuslatı sağlamıştır. Yazdığı çocuk ninnisinde bile “*Yukla uvlum, yukla! Uyu yavrum, uyu! / Da Trox bolsun sahişyda Ve Trakay olsun fikrinde*” sözleriyle düşüncesinde yaşattığı toprakları görürüz. Yeni yıl sevincini dile getirdiği

şairinin mısralarında yine aynı yer kendisini gösterir: “*Keçasindä yanlı ilnün, Gecesinde yeni yılın, / Trox aşarı malax barat. Trakay’a melek gelir.*”

Anavatanına duyduğu özlem yanında inanç da Kobecki'nin şiirlerinde öne çıkan temalardan biridir. Yukarıda ifade edilen ninni metninde, Trakay fikrinde olsun derken, “*Tsiyon bolsun umsunçuuyda, Siyon olsun ümidin, / Yukla uvlum, yukla! / Uyu yavrum, uyu!*” sözleriyle inanç olarak bağlı olduğu mekânı vurgular. Özellikle milli kökler ve inanç meselesini ninni metninde sunması önemlidir. Karay çocuklarına kökenlerini aşılıp milli bir bilinçle yetiştirmeyi amaçlamaktadır.

İnanç ve ana vatan dışında eşe/sevgiliye duyulan aşk ve hasret de Kobecki'nin şiirlerinin ortak bir değeridir. *Menim Tüşüm* şiirindeki ‘Ben düşlere daldığımda, senin de orada haberin olur mu’ mısraları Kobecki'nin şiirlerinde sevgilinin hayal-özlem-hüzün üçgeninde yaşattığı bir karakter olduğunu sezdirir. Şairin yazmış olduğu sonede yüreğinin sızısını, sönen yüreğinin alevini, aşk acısını gizlemeye çalışan bir aşığı görürüz ama son dörtlükte de söylediği gibi ‘orada bir şey bulmaya çalışma, orada olan yalnız hayatın acısıdır’ sözleri şiirindeki ortak kasvetli havayı doğurur.

Kobecki, Karay edebiyatında hem maddi hem de manevi âlemi konu aldığı şiirleriyle yalnızca kendi döneminde değil günümüzde de anılarak klasik şahsiyetler arasında yerini almıştır.

Karay edebiyatı dönem, şahsiyet ve eserlerdeki tema bakımından hem diğer Türk grupları hem de Türk edebiyatı açısından pek çok yönüyle ayrılmaktadır. Bağımsız bir devletlerinin olmayışı ve özellikle Litvanya ve Polonya başta olmak üzere farklı coğrafyalara dağılmaları nedeniyle Karay edebiyatını bir bütün döneme sığdırmak da güçleşmektedir. Bu makale metni ile Kobecki hem hayat hikayesi hem de Karaylığa katkıları ile Türk okuyucuya tanıtılmış, şiirleri Türkiye Türkçesine aktarılmış ve duygu dünyası yorumlanmaya çalışılmıştır. Kobecki gibi Karay edebiyatına ve doğal olarak Karay kültür dünyasına katkı sağlayan birçok önemli şahsiyet bulunmaktadır. Bu önemli şahsiyetlerin tanıtılması Karay edebiyatının tanınmasını sağlayacağı gibi Türk dünyasındaki kültür yelpazesinin sınır tanımayan bir genişliğe sahip olduğunu gösterecektir.

KAYNAKÇA

- Abkowicz, M., Sulimowicz, A. (2016). Nowe dane o biografii karaimskiego poety Szymona Kobeckiego. *Almanach Karaimski 2016*, 5, 7–33.
- Aktaş, Ş. (2011). *Şiir tahlili*. Ankara: Akçağ.
- Firkavičiutė, K. (1997). *Čypčyhlej učma trochka*. Danielius.
- Gąsiorowski, S. (2019). Odkrywanie Karaimskich Pieśni. *Karaimska Środa Literacka w Wilnie w 1932 Roku, Prace Historyczne 146*, 4(2019), 809–835.
- Kaplan, M. (2008). *Şiir tahlileri 1 - Tanzimatt'tan Cumhuriyet'e*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Kobeckaitė, H. (2022). *Karaj Edim, Karaj Barmen Karaimas Buvau, Karaimas Tebesu*, (Špakovska, J., and Špakovska, E., Ed.). Vilnius: Mokslo ir enciklopediju leidybos centras.

Koçak, M. (2022). *Geçmişten yankılanan Karay avazı*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.

Mardkowicz, A. (1936). Zecharja Jicchak Abrahamowicz. *Karaj Awazy-IX*. Luck.

Tevrat (2011). Republic of Korea: Korean Bible Society.

‘SZYMON KOBECKI’ ONE OF THE LEADING VOICES OF MODERN KARAITE LITERATURE

ABSTRACT

Szymon Kobecki is one of the pioneers of modern Karai literature, especially the Szymon Kobecki, a Trakay Karai, is one of the pioneers of modern Karai literature, especially the world of poetry, who successfully blends old and new themes. Karai literature, which was shaped by 'mecumas' in Crimea and its surroundings, continued its development with faith-based themes in Trakay and the Halic-Lutsk region. Karai literature was dominated by religion and belief issues in the 19th century. Starting from the middle of the century, especially with the start of magazine publications, topics from daily life were included, and in addition to themes such as historical awareness, mother tongue, national self, love, affection and nature became important topics covered in literary genres. In this period, Karai literature experienced its golden age by emphasizing devotion to national roots, including social elements. The poems of "Szymon Kobecki" in the above-mentioned period left important traces in Karai literature and culture, and he has managed to maintain his prestige today.

In addition to his poetry works, which are among the classic names in Karai literature, Kobecki also produces works in many fields such as fairy tales and theater, and in his poems, it is seen that the devotion to national roots in the historical background is reflected in the words. In his poems blended in the triangle of faith, culture and self, Kobecki deals with topics such as the love of God, the miracles of God and their reflection on the material world, the qualities of a good and righteous person, the love of children, the harmony of time and nature in life. Besides these issues, longing for Trakay, the land of his birth, has a special place. While this longing for the homeland manifested itself either in natural beauty or in romantic transitions, the lands from which he was physically distant were always close in his soul.

In this article, Kobecki's poems named "Kim Bolalı, San Saya, İri Mamanın Teşägi Katını Yaş Uvlunun, Yanlı İlba, Kışın, Menim Tüşüm, Sonet, Anar, Gertmä, Elçilärim and Kadriil" are 'From Love of God and Child to the Portrait of Good People in Kobecki's Poems', 'Time and Nature in Kobecki's Poems', 'Love for a Beloved/Wife' in Kobecki's Poems' analyzed under three thematic headings, in its Karay Turkish originals as well as its translations into Turkey Turkish.

Keywords: Karai, Karaim, Karai literature, Szymon Kobecki, poetry.